

Review article

Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Integration of Syrian Children into Turkish Education System

Çağlar Akar *

Department of Labor Economics and Industrial Relations , Faculty of Social Science, University of Kocaeli, Kocaeli, Turkey

Özet

Bu çalışmada; Türkiye'ye zorunlu göç nedeniyle gelen nüfusun eğitim sistemine entegrasyonunun irdelenmesini amaçlamaktadır. Araştırma literatür taraması yöntemiyle yapılmıştır. Araştırma kapsamında birinci bölümde; küresel kapsamda göç etmiş genç nüfusun gittiği ülkedeki eğitim sistemine dahil olma süreci ve yaşadıkları zorluklar ortaya konulmuş, ikinci bölümde akademik literatürde adaptasyon sürecinin ayrıntıları incelenmiştir. Son bölümde eğitime entegrasyon sürecine ilişkin yapılan literatür taramasında elde verilerle Türkiye'ye Suriye kaynaklı göç eden gençlerin eğitim sistemine dahil edilme süreci değerlendirilmiştir. Suriyeli çocukların uyum sürecinde yaşadığı ailesel, dil, kültürel ve sosyal sorunlar tespit edilmiş ve tespit edilen sorunlarla mücadele kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Birliği Türk Delegasyonu koordinesinde yürütülen 'Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenme Projesi (PIKTES)' ve proje kapsamında yapılan faaliyetler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Çocuklar, Türk Eğitim Sistemi, Entegrasyon, Uyum Sorunları.

Abstract

In this research, it is aimed to examine the integration of young population into education system migrated to Turkey due to forced migration. The research was carried out by literature review method. Within the scope of the research; in the first section the process of inclusion of the young population who migrated globally and the difficulties they have faced were revealed and in the second section the details of the adaptation process in the academic literature were examined. In the last and third section, the process of inclusion of young generation who migrated to Turkey from Syria in the education system was evaluated with the data obtained in the literature review on the process of the integration. The familial, linguistic, cultural and social problems experienced by Syrian children during the adaptation process have been identified and within the scope of combatting the identified problems, the 'Project for Supporting the Integration of Syrian Children into Turkish Education System (PIKTES)' carried out under the coordination of the Ministry of National Education of the Republic of Turkey and the Turkish delegation of European Union. The activities performed by PIKTES Project is examined and discussed.

Keywords: Syrian children, Turkish Education System, Entegration, Adaptation Problems.

Received: 16 October 2021 * **Accepted:** 22 December 2021 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2021.419.7>

* Corresponding author:

Akar Çağlar is an PhD Candidate in the Department of Labor Economics and Industrial Relations at University of Kocaeli in Kocaeli, Turkey. His research interests include Poverty Studies and the nexus between conflict and poverty. He has been serving in Turkish Navy as Lieutenant Commander.
Email: procyon3333@gmail.com

GİRİŞ

Dünya genelinde savaşlar, gelir arayışı ve küresel gelir eşitsizlikleri gibi sebeplerle insanlar yaşadıkları yerleri bırakarak farklı bölgelere, bazen de farklı ülkelere göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu yeni yaşam imkanı veya dünya genelinde güvenli liman arayışı, eğitime yönelik farklı bir bakış açısı gereksinimini de beraberinde getirmektedir. Birleşmiş Milletlerin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde mutabakata varıldığı şekliyle zorunlu göç eden insan topluluklarına karşı küresel bağlamda tüm ülkelere sorumluluklar yüklemektedir. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin dördüncüsünde açık şekilde ‘Kapsayıcı ve eşit kaliteli eğitimin ve ömür boyu eğitim fırsatlarının herkes için sağlanması’ gereksinimi tüm ülkelerin önüne hedef olarak koymuştur (UN SDGs, 2015). Yaşanan yoğun yer değiştirme neticesinde; hem göç edilen ülkenin eğitim sisteminin kendi vatandaşlarının gereksinimlerine uygun yapısının geliştirilmesi hem de göç eden gençlerin alıştıklarından farklı bir eğitim sistemine adaptasyonuna yönelik eğitim sistemlerinin geliştirilmesi ihtiyacı ortadadır. Benzer şekilde 2019 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan Küresel Eğitim İzleme Raporunda da eğitimin küresel bağlamda anlayış, tahammül ve dostluk oluşturmadaki etkin rolü vurgulanmaktadır (United Nations Global Monitoring Report, 2019, s. 3).

Bu makalenin amacı Suriye’den Türkiye’ye göç eden bazı çocuklar adaptasyon sürecinde yüksek kazanımlar elde ederlerken, diğer çocukların benzer adaptasyon kazanımlarını elde edememesindeki sebeplerin irdelenmesidir. Bu bağlamda makale üç ana bölümden oluşacaktır; birinci bölümde küresel bağlamda genç göçmenlerin adaptasyon süreci irdelenecek, ikinci bölümde genç göçmenlerin adaptasyon sürecinin gelişimi akademik literatür üzerinden kavramsal olarak değerlendirilerek, üçüncü ve son bölümde Suriye kaynaklı genç göçmenlerin Türkiye’ye uyum süreci ve gençlerin eğitim sistemine adaptasyonuna ilişkin yaşanan değişimler ve mücadele yöntemleri incelenecektir.

Mülteci Çocuklar için Yeni Ülkedeki Eğitim Sistemine Uyum Süreci

Her yıl milyonlarca insan; savaşlar, bölgesel çatışmalar, ekonomik kaygılar, yoksulluk, doğal afetler veya politik özgürlüklerin yönetimler tarafından kısıtlanması nedeniyle doğdukları ülkeyi terk etmek zorunda kalmaktadır. Genel olarak ülkelerini terk eden bu mağdur insanlar, ana hedef olarak Avrupa ve kuzey ülkelerini tercih ediyorlar. Eurostat 2020 verilerine göre Avrupa nüfusunun yüzde 5.1’i Avrupa Birliği vatandaşı olmayan göçmenlerden oluşmaktadır. Göçmenlerin yaş istatistikleri incelendiğinde 29 yaş altı nüfusun bu oranın yarısını oluşturduğu görülmektedir (Eurostat, 2020). Göçmenlerin halihazırdaki yaşayan halka oranının sürekli artış içinde olduğu ve gelecek süreçte de aynı eğilimin devam edeceği göz önüne alındığında; müteakip süreç içerisinde göçmen statüsünde yeni bir ülkeye yerleşenlerin, yerleştikleri ülke ile entegrasyonunun sağlanması sürecinin tekrar değerlendirilmesi gerekliliği açıkça ortadadır.

Suriye kaynaklı mülteci krizi, 2. Dünya Savaşı neticesinde yaşanan mülteci krizinden sonra dünyada yaşanan en büyük insan akışıdır (Erdoğan, 2019, s. 17). Birleşmiş Milletler kayıtlarına göre Türkiye; 3.7 milyon mülteci sayısı ile, dünyada Suriye kaynaklı mülteci krizinden en çok etkilenen ülkelerden birisi haline gelmiştir. Avrupa Birliği ve ABD'nin kabul ettiği mülteci sayısı; Lübnan, Ürdün ve Türkiye ile kıyaslandığında oldukça düşüktür. Tarihten gelen ortak bağları ve insani normlardan destek alan bakış açısıyla Türkiye, Suriye savaşının başlangıç döneminden itibaren Suriye kaynaklı mülteciler için açık kapı politikası uygulamış ve krizin geçici bir olgu olduğu kanısıyla hareket etmiştir (Çelik & İçduygu, 2018, s. 3).

Suriye kaynaklı kriz nedeniyle Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin eğitim durumu göz önüne alındığında entegrasyon sürecinde birçok problemin yaşandığı ve özellikle yoğun olarak göç alınan bölgelerde eğitim sistemi için olumsuz etki yaratabileceği değerlendirilmektedir. Türkiye'ye göç eden Suriyeliler ve öğrenim çağındaki çocukları, sancılı bir süreçten geçmektedirler. Bahse konu aileler, yeni bir dil gereksinimi duymakta, bilmedikleri bir dil ile iletişim kurmaya çalışmakta ve aynı süreç içerisinde de geçimlerini sağlayabilmek için çaba sarf etmektedirler (Kağnıcı, 2017, s. 1770). Yaşanan bu değişim okul çağındaki olan ve yeni geldikleri ülkede öğrenim görmeye çalışan bu genç nesli her türlü sosyal riske açık hale getirmektedir. Genç bireyin maruz kaldıkları kültür şoku, yeni katıldıkları topluma entegrasyon sürecinin gecikmesine veya imkânsız hale gelmesine sebebiyet verebilmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, entegrasyon sürecinin etkin şekilde ele alınmaması hem Türkiye eğitim sistemine hem de mülteci olarak ülkemize gelen öğrenim çağındaki Suriyeli mültecilerin sosyal adaptasyonuna geri dönülemeyecek zararlar verebilecektir.

UNICEF'in mülteci ve göçmen çocuklar ile ilgili hazırladığı verilere göre, 2019 yılında dünyada 2019 yılında dolaşımda olan uluslararası çocuk mülteci sayısı 33 milyona ulaşmıştır (UNICEF, 2019). Mültecilerin içerisinde en hassas grup olan çocukların, savaşlar veya büyük felaketler sonucunda oluşan zorlu şartlardan en üst seviyede etkilendikleri açıkça ortadadır. Erden ve Vatansever'in 2018 yılında Türkiye'ye göç yoluyla gelen ve kamplarda kalan Suriyeli göçmen çocuklarla yaptığı görüşmelere göre; görüşülen çocukların yüzde 74'ünün ailesinde kayıplar yaşadığı, yüzde 79'unun çatışma veya savaş yaşadığı ve yüzde 59'unun ise yaşanan şiddete bire bir şahit olduğu veya maruz kaldıkları ortaya çıkmaktadır (Vatansever & Erden, 2018, s. 176). Suriyeli mülteci çocukların süreç boyunca yaşadıkları travmalar da göz önünde bulundurulduğunda, entegrasyon sürecinin oldukça zorlu olduğu ortaya çıkmaktadır. OECD'nin temel entegrasyon verileri incelendiğinde 2012 yılında yayımladığı raporda; göçmenlerin entegrasyon sürecinin daha küçük yaşlarda olmasının, eğitim sistemine adaptasyonu kolaylaştırırken; daha ileri yaşlarda bu sürecin daha zorlu ve birey odaklı bir eğitim gerektirdiği belirtilmektedir (OECD Report, 2012, s. 70). Bu veri ışığında, Türkiye açısından Suriye kaynaklı göçmen çocukların okul sistemine entegrasyon süreci titizlikle planlanması gereken bir konudur. Huebnar ve diğerleri de benzer şekilde; çocukluk ve ergenlik çağındaki uyum sağlayabilme becerisinin

sağlıklı ve topluma uyumlu birey yetiştirme konusunda köşe taşı olduğunu ve genç yaştaki uyumsuzluğun yetişkinlikte telafi edilemeyecek sonuçlar doğuracağını açıklamaktadır (Huebner, ve diğerleri, 2016, s. 3-4). Bu nedenle; genç yaşta mültecilerin toplumla uyum süreci, aynı zamanda tüm toplumu ilgilendiren sosyal uyumun vazgeçilemez bir ön şartı olarak ortaya çıkmaktadır.

Göçmen ve mülteci çocukların adaptasyonu incelenirken, sürecin tüm yaşayan varlıklarda olduğu gibi sürekli değişen ve gelişen özelliklere sahip olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Adaptasyon süreci sadece göçmen çocuklara özgü olmayan; zekâ özelliklerine, bilişsel becerilere dayanan, sosyal çevreden etkilenen hem bireysel hem de grup psikolojisine göre değerlendirilmesi gereken kapsamlı bir değişimi içerir. Ayrıca yapılacak uygulama ve değerlendirmelerin duruma özgülük gerektirdiği de göz önünde bulundurulması gereken bir gerçekliktir. Benzer şekilde; Bronfenbrenner ve Morris'a göre tüm zekasal, bilişsel ve sosyal gelişme süreçlerinde olduğu gibi, adaptasyon ve sosyal gelişim sürecinde de aile, arkadaş çevresi ve okul çevresi oldukça etkilidir (Bronfenbrenner & Morris, 2007, s. 797). Göçmen çocuklar iki farklı kültür içerisinde aynı anda yaşarlar, hem aileleri ve kendileri gibi göçmen olan diğer çocuklarla etkileşim içerisinde olurlar, hem de yeni bir kültür içerisinde kendi yaşamlarını tekrar dizayn etmeye çalışırlar. Sonuç olarak göçmen çocuk da, gelinen ülkedeki diğer çocuklar da sürecin sonunda değişim geçirir. Önemli olan nokta, toplum nezdinde bu değişim sonucunda, geleceğe dair istenilen kazanımların elde edilip edilmediğidir.

Mülteci Çocukların Eğitim Sistemine Entegrasyonu

Adaptasyon sürecini etkileyen birçok faktör olmakla birlikte, adaptasyon süreci riskin büyüklüğü ve bireyin psikolojik yapısıyla ve riski algılama biçimiyle oldukça ilişkilidir. Masten'e göre adaptasyon becerisi; ciddi risk sonrasında ortaya çıkan bir yetenektir ve gözle görülebilir belirli yöntemleri izler (Masten A. S., 2013, s. 14). Bu bağlamda adaptasyon becerisi belirli oluşan risklere bağlı olarak mücadele yeteneği olarak tanımlanabilir. Başarılı adaptasyon süreçleri bireyin kişisel yetenek özellikleriyle bağlantılı olarak değişik yöntemler izler ve sürecin sonucunda; sorunla baş edebilme yöntemi geliştirir, ruhsal ve psikolojik olarak birey üzerinde iyi yönlü değişikliğe sebebiyet verir. Adaptasyon süreci, Masten ve Stefanidi'ye göre dinamik bir süreçtir, çünkü bireyler, bireylerin ilişkileri ve ilişkili oldukları çevreleri sürekli değişmektedir. Adaptasyon yetisi bir alışkanlık veya kişisel özellik değildir. Yaşanan tehdidin birey üzerinde yarattığı etkinin büyüklüğüne, kişinin o andaki sosyal çevresiyle olan iletişim becerilerine, tehdidin oluşum zamanlamasına ve bireyin kendi mücadele kapasitesine göre şekillenen bir yetenektir (Motti-Stefanidi & Masten, 2020, s. 13)

Mülteci çocuklar için okul süreci adaptasyon sürecinin önemli bir parçasıdır. Mülteci çocukların; bu zorlu süreç içerisinde aynı zamanda yeni geldikleri ülkenin kültürüyle, geldikleri ülkede bulunan gençler tarafından uygulanan dışlanma hissiyle ve yeni bir dil öğrenmeye çalışmanın getirdiği zorluklarla da baş etmeleri gereklidir. Bu adaptasyon sürecindeki başarı için aile ve okul yönetiminin süreci koordineli olarak yürütmesi adaptasyon becerisini önemli ölçüde arttıracak bir yöntemdir.

Masten ve Stefanidi'e göre bu süreçte okul başarısı ve uyumun sağlanabilmesi için okul ile aile aynı hedefleri talep ediyor olsa bile, iki grubun belirlenen uyum hedefine yönelik yöntemleri oldukça farklı olabilmektedir (Motti-Stefanidi & Masten, 2020, s. 19-20). İki grubun kültür yapısındaki farklılıklar, istenilen sonucun aynı olmasına rağmen süreçte mülteci gencin farklı uygulamalara maruz kalmasına ve yaşanan sürecin olduğundan daha zor bir hale gelmesine sebebiyet verebilir. Aile ile okul yönetimi arasında sağlanacak sürekli ve yapıcı koordinasyonun, adaptasyon sürecine katkı sağlayabileceği açıkça ortaya çıkmaktadır.

Genç mültecilerin karşına çıkan bir diğer engel ise iki farklı kültürün aynı anda yaşanması ve kültürler arasında yaşanan sürekli geçişlerdir. Genç mülteciler yeni geldikleri ülkede yeni sosyal bağlar oluşturmaya çalışırken; aynı zamanda mülteci olarak gelen diğer gençlerle de farklı sosyal bağlar oluşturmaktadır. Bu süreç içerisinde yeni öğrendiği dil ile ana dili arasındaki sürekli geçişler bile sürecin zorlaşması için geçerli nedenler olarak kabul edilebilir. Angela-MinhTu D. Nguyen yukarıda belirtilen görüşe ilave olarak, yaşanan süreçteki bu kültür geçişlerinin bireyi zorladığını, ancak süreç sonunda eğer sonradan dahil olunan toplum sosyal içermeyi hedefleyen politikaları benimserse, elde edilen becerinin genç mülteciyi emsallerine göre akademik başarıda, psikolojik dayanıklılıkta ve kendini ifade etme becerilerinde daha başarılı hale getirdiğini yaptıkları çalışmada gözlemlemişlerdir (Nguyen & Benet-Martínez, 2012, s. 133).

Yetişkin bireyin adaptasyonunun başarı yönünden değerlendirilmesi ile genç bireyin değerlendirilmesi arasında temel farklılıklar vardır. Örneğin yetişkin birey değerlendirilirken; mutluluktan, sağlığa, sağlıktan akademik ve iş başarısına kadar uzanan geniş bir yelpaze kullanılırken, genç bireyin değerlendirilmesinde daha temel kriterler kullanılır. Masten ve Stefanidi'ye göre olumlu olarak kabul edilen genç ve çocuk davranışı yaşa bağlı gelişim kriterlerini yerine getirebilmeleriyle sınırlıdır (Motti-Stefanidi & Masten, 2020, s. 13). Bahse konu bu temel standartlar; ailelerin, okul yönetiminin ve iletişimde oldukları sosyal toplumun kendileri için belirledikleri kurallara uyulmasını gerektirir. Gençlik döneminde yaşanan travmaların ve uyum sorunlarının ortadan kaldırılamaması durumunda, yetişkinlikte de sosyal hayata uyum becerilerini olumsuz yönde etkileyeceği tespit edilmiştir (Sroufe, Egeland, Carlson, & Collins, 2005, s. 65). Bu bilgiler ışığında, adaptasyon sürecinde başarılı ve başarısız olarak değerlendirilen okul çağındaki genç bireyler arasında ne gibi farklılıkların olduğunun belirlenmesi ve başarılı bir adaptasyon sürecinin yürütülebilmesi için yapılabileceklerin irdelenmesi değerlendirilmesi gereken önemli bir husustur.

Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Adaptasyonu

Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin büyük bir çoğunluğunu okul çağındaki gençler oluşturmaktadır. UNİCEF verilerine göre 2019 yılı Ekim ayı itibariyle Türkiye'de bulunan Suriyeli sayısı 4 milyona yaklaşmıştır ve bu sayının 1.6 milyonundan fazlasını çocuklar oluşturmaktadır (UNICEF, 2019). Türkiye Cumhuriyeti tarihinde görülmemiş bu büyüklükteki insan göçü, makalenin

ilk bölümünde belirtilen adaptasyon sürecine istinaden değerlendirildiğinde; Türkiye'nin tüm kurumlarının koordinesinde yürütülmesi gereken, çok boyutlu bir bakış açısıyla ele alınması gereken bir eğitim ve sosyal uzlaşma problemi olarak karşımıza çıkacaktır. Mülteci statüsündeki Suriyeli okul çağındaki çocukların eğitim erişimlerinin önünde yoksulluk, aile içi ve sosyal çevre kaynaklı şiddet, eğitimde süreksizlik ve dil problemleri gibi birçok faktör bulunmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'de bulunan birçok Suriyeli çocuk, iş sahalarında çalışmak mecburiyetinde olmaları nedeniyle eğitim sürecine katılamamaktadırlar (Harunoğulları, 2016, s. 52).

Suriyeli çocukların eğitim hayatlarını devam ettirebilmelerinin önünde birçok engel bulunmaktadır. Örneğin Yavuz ve Mızrak' a göre eğitime ulaşma güçlüğü bu sorunlardan en önemlilerinden biridir. Sığınmacıların büyük bir çoğunluğu eğitime ulaşamamakta veya zor yaşam koşulları arasında eğitimi bir gereklilik olarak görmemektedir. Bir diğer sorun ise; yerinden edilme süresinin uzamasıdır. Yerinden edilme açısından beş yıl ya da daha uzun süre sığınmacı olarak yaşamak uzun süreli yerinden edilme olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda her sekiz çocuktan altısı uzun süre sığınmacı olarak yaşamaktadır (Yavuz & Mızrak, 2016, s. 180). Eğitime adaptasyon sürecini olumsuz olarak etkileyen bir diğer sorun ise Suriyeli çocukların sosyal adaptasyon sürecini tamamlamadan, fiziksel olarak eğitim sürecine dahil edilmeleridir. Yerinden edilen çocukların, gerekli rehabilitasyonlar sağlanmadan eğitim sistemine dahil edilmeleri hem Suriyeli çocukların adaptasyon sürecini uzatmakta hem de Türkiye'de ikamet etmekte olan çocuklarla sosyal iletişimin hatalı bir şekilde kurularak iki grup arasında sosyal dışlamanın ve geri dönülemeyecek sosyal uyum sorunlarının oluşumuna da sebebiyet verebilmektedir. Buna benzer olarak Amerika'da mülteci statüsünde yerleşen çocuklar üzerinde yapılan araştırmada; iki toplum arasındaki kültürel farklılıkların, öğrenim gördükleri kurumda mülteci statüsündeki çocuklardan daha düşük standartların talep edilmesinin ve aileler ile okul yönetiminin iletişim kopukluklarının mülteci çocukların adaptasyon sürecinin uzamasına sebebiyet verdiği yönünde bulgulara ulaşılmıştır (He, Bettez, & Levin, 2017, s. 12). Aynı problemlerin Suriye'den Türkiye'ye göç eden mülteci statüsündeki okul çağındaki gençler için de geçerli olduğu açıkça ortadadır.

Eğitime dahil olma, uzun süreçte iki halkın sosyal uyum içerisinde yaşayabilmesi için gereken kültürel adaptasyonun vazgeçilmez parçasıdır. Suriyeli mülteci statüsündeki gençlerin eğitime dahil olabilmeleri için iletişim becerilerini sağlayabileceği dil eğitimine kesinlikle ihtiyaçları vardır. Ayrıca eğitime dahil olabilmek Suriyeli çocukların yaşadıkları travmaları atlatarak, normal hayata dahil olduklarını hissetmeleri ve sosyal uyumu daha kolay sağlayabilmeleri için yöntem olarak kullanılabilir. Eğitim, sadece kriz esnasında adaptasyon becerilerini arttırmakla kalmaz aynı zamanda krizler sonrasında travmanın psikolojik zararlarını da yok etmek için bir yöntem olarak algılanmalıdır. Eğitim hayatına adaptasyon sürecinin hızlandırılması, son yıllarda tüm ülkelerin gerçekliği haline gelen mülteci krizinin gelecekteki etkilerinin azaltılabilmesi için önemli bir şarttır. Türk eğitim sisteminin etkinliğinin

sağlanabilmesi, hızlı adaptasyon sürecinin tüm mülteciler için uygulanabilmesiyle mümkün olabilecektir.

Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2016 yılından beri düzenlemeye konulan Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PIKTES) sayesinde Suriyeli okul çağındaki mülteci statüsündeki gençlerin adaptasyonu konusunda oldukça önemli adımlar atılmıştır (PIKTES, 2021). Ancak Türkiye’de bulunan tüm gençlerin bu proje kapsamına alınabilmesi sağlanamamaktadır. Hayat boyu öğrenme sisteminde eğitime devamlılığın sağlanabilmesi eğitim sisteminin geleceği açısından oldukça önemlidir.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Okul çağındaki gençlerin gelişim sürecindeki başarılı adaptasyonunun değerlendirilmesi; okul başarısı, arkadaşları arasında kabul görmesi, olumlu sosyal iletişime geçebilmesi gibi dışa vurulan sosyal becerilerle ve içe dönük öfke kontrolü, ebeveyninden bağımsız hareket edebilme, kendine özgü karakter oluşturabilme gibi becerilerinin gözlemlenmesi ile sağlanabilir. Bu becerilerin ölçülebilir bir kriteri olmamakla birlikte okul çağındaki genç birey için sağlanabilmesi olumlu bir adaptasyon süreci geçirdiğine dair kanaat oluşturmada yeterli olarak kabul edilir (Masten, Narayan, Silverman, & Osofsky, 2015). Bahse konu standart davranış edinimlerinin kazanılması; düzenli şartlar altında, olumlu etkiler yaratan bir sosyal çevrede ve destekleyici etki sağlayan ebeveynlerin kontrolü altında, sağlıklı fizyolojik gelişimi olan okul çağındaki bir genç için ilave destek sağlamadan bile oldukça zorlu bir süreç olarak karşımıza çıkabilir. Ancak mülteci veya göçmen statüsünde, ülkesini terk etmek zorunda kalmış, savaş ve çatışmalar nedeniyle çeşitli travmalar yaşamış, aile fertlerinden savaş nedeniyle kayıplar vermiş, yeni bir dil ve kültür öğrenmeye çalışan ve sosyal gelişimini bu şartlar altında sağlamaya çalışan okul çağındaki çocuklar için aynı şekilde adaptasyon süreci yaşanması mümkün görünmemektedir.

Masten ve diğerleri tarafından savaş veya büyük bir felakete maruz kalan çocuklarla yapılan çalışmalarda elde edilen veriler ışığında;

- Savaş veya felakete fiziksel ve ruhsal olarak daha yoğun maruz kalan çocukların psikolojik sorunlara daha açık olduğu,
- Bahse konu problemlere maruz kalmış çocukların daha yoğun sosyal adaptasyon problemleri yaşadıkları,
- Yaş olarak daha büyük çocukların savaş ve felaket algısına daha yoğun sahip oldukları ve daha çok etkilendikleri,
- Daha büyük yaşta kızların iç stres seviyelerinin yüksek olduğu erkek çocuklarda ise agresif hareket tarzının daha sıklıkla görüldüğü,

Bakımı üstlenen şahıs veya ebeveynleri ile savaş veya felaket sebebiyle ayrılan çocukların daha fazla risk altında oldukları belirtilmiştir (Masten, Narayan, Silverman, & Osofsky, 2015, s. 734).

Okul çağındaki mülteci statüsündeki gençlerin, benzer travmalara maruz kalmamış genç bireylerle benzer sonuçlara erişebilmesi için kriz şartları altında krizle mücadele kapasitelerinin yüksek olması, kapasitenin yeterli seviyeye taşınabilmesi için ise ilk başta risk altında olan çocukların özel değerlendirmelere tabi tutularak belirlenmesi gereklidir.

Adaptasyon başarısının temel şartlarından birisi, genç bireyin krizle mücadele kapasitesinin arttırılmasıdır. Belirtilen krizle mücadele kapasitesinin arttırılması; mülteci statüsündeki genç bireyin aile tarafından desteklenmesini, okul yönetimi tarafından hazırlanan yoğun rehberlik faaliyetlerini, genç bireyin sosyal yeni sosyal çevresi ile entegrasyon sürecinin kolaylaştırılması için sosyal programları ve sürecin hızlandırılması için gerekli yoğun dil eğitim faaliyetlerini içerebilir. Bu bağlamda Türkiye’de 2016 yılından beri uygulanan yaşam boyu öğrenmeyi hedefleyen PIKTES sistemi önemli bir uygulamadır. Ancak bahse konu uygulama tüm Suriyeli çocuklar için uygulanabilecek kapasiteye ulaşamamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin resmi verilerine göre 31 Mart 2020 tarihine kadar 60.948 Suriyeli mülteci çocuğun Türk dil kursuna ve 1.878 Suriyeli mülteci çocuğun Arap dili kursuna kaydı yapılmıştır. Ayrıca 43.658 Suriyeli mülteci çocuğun ve gencin ulaşım hizmetleri için kaydının yapılması, mesleki eğitim ve öğretim kurumlarına kaydolmuş Suriyeli mülteci ve ev sahibi topluluk öğrencilerinin mali yardım ile desteklenmesi ve 9.934 eğitim personelinin maaş ve/veya teşvik alması sağlanmıştır (Avrupa Birliği Türk Delegasyonu, 2021).

Adaptasyonda devamlılığın önem arz ettiği ve süreç içerisinde genç bireyin okul ve sosyal ortamlarındaki değişimlerin adaptasyon sürecindeki başarıyı olumsuz yönde etkileyebileceği değerlendirildiğinden; okul çağındaki mülteci statüsündeki gençlerin adaptasyonun devletin tüm kurumlarının dahil olduğu ülke çapında bir planlama dahilinde yapılması gereklidir. Ülkemize Suriye kaynaklı göç eden mülteci ailelerinin plan dahilinde bir bölgeye yerleştirilmesi, okul çağındaki çocuklarının ülke çapında bir plan dahilinde adaptasyon programlarına dahil edilmesinin, adaptasyon sürecine olumlu yönde katkı sağlayacağı ve gelecekte yaşanabilecek adaptasyon sürecinden kaynaklı sorunların önüne geçebileceği ve Türk eğitim sisteminin bu sayede geri dönülemeyecek zararlardan korunabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

United Nations Global Monitoring Report. (2019). *United Nations Global Monitoring Report*. United Nations: <https://doi.org/10.18356/22b0ce76-en> adresinden alındı

Avrupa Birliği Türk Delegasyonu, A. (2021, 10 14). *PIKTES*. Suriyeli Çocukların Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PIKTES) II: <https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/suriyeli-cocuklarin-egitim-sistemine-entegrasyonunun-desteklenmesi-piktes-ii-10396> adresinden alındı

- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2007). The Bioecological Model of Human Development. W. Damon, R. Lerner, & R. Lerner içinde, *Handbook of Child Psychology*. John Wiley & Sons.
- Çelik, Ç., & İçduygu, A. (2018). Schools and Refugee Children: The Case of Syrians in Turkey. *International Immigration*.
- Erdoğan, M. (2019, Eylül). *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler*. 10 12, 2021 tarihinde Konrad Adenauer Stiftung:
<https://www.kas.de/documents/283907/7339115/T%C3%BCrkiye%27deki+Suriyeliler.pdf/acaf9d37-7035-f37c-4982-c4b18f9b9c8e?version=1.0&t=1571303334464> adresinden alındı
- Eurostat. (2020). *Migration and migrant population statistics*. Ekim 12, 2021 tarihinde https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics#Migrant_population:_23_million_non-EU_citizens_living_in_the_EU_on_1_January_2020 adresinden alındı
- Harunoğulları, M. (2016). Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis örneği. *Göç Dergisi Cilt 3*, 29-63.
- He, Y., Bettez, S. C., & Levin, B. B. (2017). Imagined Community of Education: Voices From Refugees and Immigrants. *Sage Journals Volume 52 Issue 8*, 957-985.
- Huebner, G., Boothby, N., Aber, J. L., Darmstadt, G. L., Diaz, A., Masten, A. S., . . . Nelson, A. (2016). Beyond Survival: The Case for Investing in Young Children Globally. *National Academy of Medicine*, <https://doi.org/10.31478/201606b>.
- Kağnıcı, D. Y. (2017). Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar. *Elementary Education Online 16 (4)*, 1768-1776.
- Masten, A. S. (2013). Global perspectives on resilience in children and youth. *Society for Research in Child Development 85*, 6-20.
- Masten, A. S., Narayan, A. J., Silverman, W. K., & Osofsky, J. D. (2015). Children in war and disaster. M. H. Bornstein, T. Leventhal, & R. M. Lerner içinde, *Handbook of child psychology and developmental science: Ecological settings and processes* (s. 704-745). John Wiley & Sons.
- Motti-Stefanidi, & Masten. (2020). Immigrant Youth Resilience: Integrating Developmental and Cultural Perspectives. G. D. içinde, *Motti-Stefanidi F., Masten A.S. (2020) Immigrant Youth Resilience: Integrating Developmental and Cultural Perspectives.Contextualizing Immigrant and Refugee Resilience*. Springer.
- Nguyen, A.-M. D., & Benet-Martínez, V. (2012). Biculturalism and Adjustment: A Meta-Analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology Volume 44 Issue 1*, 122-159.
- OECD Report, P. f. (2012). *Untapped Skills: Realising the Potential of Immigrant Students*. OECD: <https://www.oecd.org/education/school/Untapped%20Skills.pdf> adresinden alındı
- PIKTES. (2021, 10 12). *Suriye Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi*. PIKTES: <https://piktes.gov.tr/Home/Faaliyetler> adresinden alındı
- Sroufe, L. A., Egeland, B., Carlson, E., & Collins, W. A. (2005). Placing Early Attachment Experiences in Developmental Context: The Minnesota Longitudinal Study. K. E. Grossmann, K. Grossmann, & E. Waters içinde, *Attachment from infancy to adulthood: The major longitudinal studies* (s. 48-70). Guilford Publications.

- UN SDGs. (2015). *UN SDGs*. Ekim 12, 2022 tarihinde <https://sdgs.un.org/goals/goal4#> adresinden alındı
- UNICEF. (2019). *Migrant and displaced children*. Unicef Official Website: <https://www.unicef.org/migrant-refugee-internally-displaced-children> adresinden alındı
- UNICEF. (2019). *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Çocukların Eğitimine İlişkin İstatistik Raporu*. Unicef Türkiye Resmi Web Sitesi: <https://www.unicef.org/turkey/media/10711/file/Ge%C3%A7ici%20koruma%20alt%C4%B1ndaki%20%C3%A7ocuklar%C4%B1n%20e%C4%9Fitim%20istatistikleri.pdf> adresinden alındı
- Vatansever, M., & Erden, G. (2018). Mülteci Çocuklar ve Ergenler İle Yapılan Psikolojik Görüşme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 25(2), 175-186.
- Yavuz, Ö., & Mızrak, S. (2016). Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Göç Dergisi Cilt 3 sayı 2*, 175-199.